

แนวคิดและรูปแบบการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

CONCEPT AND FORM THE PERFORMING ARTS FOR THE OPENING CEREMONIES OF SPORT EVENTS

เอกรัตน์ รุ่งสว่าง¹ และสุรพล วิรุฬห์รักษ์²
Ekkarat Rungsawang, and Surapone Virulrak

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² ราชบัณฑิต/ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

¹ Doctor of Philosophy, Theater Dance, Chulalongkorn University

² Endorse/Emeritus Professor Dr. Dance, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

E-mail: kow.mon.kai.inter@gmail.com

Received: August 20, 2018
Revised: November 2, 2018
Accepted: November 5, 2018

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบของการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาข้อมูลการจัดการแข่งขันกีฬาที่เป็นต้นแบบในระดับนานาชาติ คือ โอลิมปิกเกมส์

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจากแนวคิดและรูปแบบของกีฬาโอลิมปิกซึ่งเป็นแบบแผนให้การกีฬาในระดับรองลงมา ทั้งนี้ แนวคิดและรูปแบบการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะเริ่มต้น การแสดงมีลักษณะเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมและการสาธิตกีฬาที่เรียบง่าย โดยมีการนำศาสตร์ด้านศิลปะกับกีฬารวมเข้าด้วยกัน 2) ระยะพัฒนา เป็นช่วงที่มีการใช้สัญลักษณ์ทางนาฏกรรมเข้ามาประกอบการแสดงเพื่อสร้างคุณค่าให้การกีฬาและเน้นการแสดงออกทางวัฒนธรรมสู่การสร้างอัตลักษณ์ 3) ระยะนวัตกรรมบันเทิง เป็นช่วงเวลาแห่งการนำเสนอด้านความสุนทรีย์ด้วยการเล่าเรื่องราว มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาผสมผสานกับความหลากหลายทางศิลปะการแสดง

การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเป็นกิจกรรมที่สร้างความน่าสนใจและสร้างคุณค่าให้การจัดการแข่งขันกีฬา และเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญทางการทูตที่มีพลังอำนาจและมีประสิทธิภาพในการสื่อสารอุดมการณ์ อีกทั้งเป็นเกียรติยศของกีฬาและเจ้าภาพการจัดการแข่งขันกีฬา

คำสำคัญ

นาฏกรรม การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

ABSTRACT

This study explored the concepts and form in performing arts for the opening ceremonies of sports events in sport international including Olympic Games

The findings reveal that the Olympic Games which have become a scheme for other secondary sport events. The study of the concept and form in performing arts for the opening ceremonies of sport events is divided into three phases: 1) The beginning phase whereby the cultural performances and the performances demonstrated simple sports practice and were integrated with arts and sport sciences; 2) The developing phase of which performing semiotics were implemented in the performances to add value to sports and to highlight cultural expressions leading to identity formation; and 3) The entertaining innovation phrase or the period of aesthetic expressions which add a variety in presentations by telling the story. Using technology and innovation to blend in with the diversity of the performing arts.

The performances in most opening ceremonies of sport events are one of interesting activities. They add value to the field of sports and the performances are considered a key diplomatic component with power and efficiency or Soft Power in communication of ideology. Moreover, they are seen as an honor of the events and their hosts.

Keywords

Dramatic works, Opening ceremonies of sport events

ความสำคัญของปัญหา

การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา คือ รูปแบบนาฏกรรมบันเทิงอย่างหนึ่งที่จัดขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแข่งขันกีฬา ทั้งนี้ การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำคัญสำหรับการสื่อสารเนื้อหาซึ่งบรรจุแนวคิดอันเป็นจุดเด่น แสดงถึงศักยภาพ และสะท้อนอัตลักษณ์ตัวตนผ่านรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายและสัมพันธ์กับหน้าที่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

นาฏกรรม เป็นเครื่องบ่งชี้เสถียรภาพทางสังคม สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชน อีกทั้งเป็นยังกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชาติ สะท้อนพลังสำนึกร่วม และเป็นพลังในการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมสิทธิ เสมือนเป็นสัญญาณว่า “นาฏกรรม” สามารถกลมกลืนเวลา ปลุกเร้า และยกระดับคุณค่าวิถีนาฏศิลป์อย่างยั่งยืน

เกมส์กีฬา เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพร่างกาย ปัญญา และจิตใจของมนุษย์ให้สมบูรณ์ ทั้งยังช่วยพัฒนาจิตวิญญาณให้มนุษย์ได้เรียนรู้ต่อชัยชนะและความพ่ายแพ้ ดำรงอยู่ในศีลธรรมอันเป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นหลักสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม (Chullasapya, 1988) ทั้งนี้ มนุษย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าดังกล่าวของเกมส์กีฬาจึงแสดงออกด้วยการเฉลิมฉลองยินดี รวมถึงการจัดให้มีพิธีการที่โอ้อ่าเพื่อความเข้าใจถึงหลักแห่งเกมส์กีฬา อันได้แก่ พิธีเปิดการแข่งขันกีฬาอย่างเป็น

ทางการ พิธีการมอบรางวัล และพิธีปิดการแข่งขันกีฬา (Carrard, 1996) โดยมีการคัดสรรและสร้างสรรค์ให้มีกิจกรรมเฉลิมฉลองหรือมหรสพบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งต่อมาเรียกว่า “การแสดงในพิธีเปิด”

การแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาที่มีประวัติความเป็นมายาวนานมากกว่าหนึ่งศตวรรษ คือการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก โดยถือเป็นการแสดงที่ได้รับความสนใจและมีผู้ชมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีเนื้อหา รูปแบบ ความหมาย หน้าที่ และการนำเสนออัตลักษณ์ของประเทศเจ้าภาพ มีพัฒนาการตามลำดับเวลา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรม เทคโนโลยี และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยยุคแรกของพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกมีรูปแบบและขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อนเป็นเพียงการกล่าวปฏิญาณตนของนักกีฬา (Swaddling, 2004) อย่างไรก็ตาม กีฬาโอลิมปิกได้หยุดไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งได้กลับมาจัดการแข่งขันในปี ค.ศ. 1896 หลังจากนั้น ได้มีพัฒนาการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2016)

การแสดงในพิธีเปิดเป็นกิจกรรมสำคัญในการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก เนื่องจากเพราะแนวคิดทางด้านมนุษยนิยมซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักของการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกและการแสดงออกซึ่งสันติภาพระหว่างประเทศเป็นส่วนสำคัญที่ควรปรากฏหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางศิลปะ (Csikszentmihalyi, 1996 cited in Lattipongpun, 2010) อย่างไรก็ตาม แนวคิดและรูปแบบของการแสดงย่อมได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมแก่ยุคสมัย นอกจากนี้ หากกล่าวถึงการแบ่งช่วงของพิธีเปิดพบว่า พิธีเปิดการแข่งขันกีฬาจะประกอบด้วย 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การเปิดด้วยการแสดงทางวัฒนธรรม (Opening cultural performance) ช่วงที่ 2 พิธีการ (Olympic rituals) ช่วงที่ 3 การเฉลิมฉลอง (Celebration and final culmination of the spectacle) (Moragas Spa, Rivenburgh & Larson, 1995) พิธีเปิดการแข่งขันกีฬาถือเป็นหน้าที่ปฏิบัติของเจ้าภาพ ซึ่งถูกบัญญัติไว้ในกฎบัตรโอลิมปิก (Olympic Charter) ดังนั้น จึงถือเป็นโอกาสของประเทศเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่จะนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของตน โดยอาศัยนาฏกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาติให้ประจักษ์ รวมถึงแสดงความบันเทิง ผ่านการร้อยเรียงเรื่องราว ทำให้เกิดความน่าสนใจ ตื่นตาตื่นใจ จึงทำให้การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาได้รับความนิยมจากผู้ชมจากทั่วทุกมุมโลก

ทั้งนี้ นอกจากเกมส์กีฬาจะช่วยส่งเสริมสมรรถนะทางร่างกาย สติปัญญา และจิตใจแล้วนั้น การแสดงในพิธีการแข่งขันกีฬายังสามารถบ่งชี้ถึงพัฒนาการทางศิลปวัฒนธรรม นวัตกรรม วิทยาการ เทคโนโลยี ซึ่งประเทศเจ้าภาพที่ได้รับการมอบหมายจะต้องสื่อโดยการบูรณาการทั้งวิทยาการการกีฬา ผสานกับศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่ประจักษ์ต่อมวลมนุษยชาติ

จากความสำคัญข้างต้น “นาฏกรรมการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา” จึงเป็นส่วนหนึ่งของ การเสริมสร้างสันติภาพ ผสานสมดุลของร่างกาย ความมุ่งมั่น อัตลักษณ์ การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเป็นมหรสพบันเทิงที่ขาดเสียมิได้ในเกมส์กีฬา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวคิดและรูปแบบการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาในระดับสากลที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคม เพื่อนำเสนอรูปแบบและหน้าที่ของการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาระดับโลกว่าส่งผลกระทบต่อ การหลอมรวมความเป็นปึกแผ่น วัฒนธรรมสำนักแห่งนาฏกรรมของมวลมนุษยชาติอย่างไร

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเป็นการบูรณาการศาสตร์และศิลป์หลายแขนง มีพลวัตปรับเปลี่ยนตามสภาพของสังคม วิทยาการ เทคโนโลยี สะท้อนค่านิยมของผู้คนในแต่ละยุคสมัย มีแนวคิดและรูปแบบการแสดงอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีวิทยาการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลภาพถ่าย วิดีทัศน์บันทึกการแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา และการสังเกตการณ์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลหาต้นแนวคิดและรูปแบบของการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา จากนั้นนำผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลมาจัดการอภิปรายพร้อมเสนอข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ในรูปแบบพรรณนาต่อไป

เกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยรวบรวมข้อมูลจากการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1896 - 2016 รวม 28 ครั้ง

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างนาฏกรรมกับกีฬา

นาฏกรรมและกีฬามีพื้นฐานการแสดงออกจากการใช้ร่างกาย โดยนาฏกรรมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความบันเทิงและสุนทรีย์ ซึ่งมักปรากฏอยู่เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ขณะที่กีฬามีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพของร่างกาย และมุ่งหมายเพื่อความเป็นเลิศและชัยชนะ ทั้งนี้ กีฬาเป็นการแสดงความสามารถทางร่างกาย โดยมีเกณฑ์มาตรฐานในการวัดที่ชัดเจน ดังนั้น กีฬาจึงเป็นนาฏกรรมรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ การเคลื่อนไหวร่างกาย การปรับเปลี่ยนทิศทางของนักกีฬา การใช้สรีระเพื่อสร้างความสมดุลของกล้ามเนื้อ เป็นต้น ซึ่งพบว่านาฏกรรมกับกีฬามีความสัมพันธ์สรุปได้ ดังนี้

1.1 ความสัมพันธ์เชิงศาสตร์แห่งการเคลื่อนไหว (Kinetics) จากการศึกษาพบว่าทั้งนาฏกรรมและกีฬามีธรรมชาติการใช้สรีระร่างกายเป็นหลักเหมือนกัน ประกอบด้วย หลักการทรงตัว การเคลื่อนไหว การเคลื่อนที่ การใช้พื้นที่ การเน้นความสำคัญของกระบวนการ การแปรกระบวนการหรือทิศทาง การใช้อารมณ์ความรู้สึก การใช้จิตลีลา การใช้ทักษะกลเม็ดเด็ดพราย การแสดงปฏิภาณไหวพริบ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าขณะปฏิบัติการ ตลอดจนระยะเวลาของการปฏิบัติการ แต่กีฬากับนาฏกรรมมีเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กีฬามุ่งเน้นสมรรถนะ ศักยภาพความแข็งแกร่งของสรีระร่างกายเป็นหลัก ซึ่งการแข่งขันมีกฎเกณฑ์ตายตัว มีการพัฒนาไปตามศักยภาพของนักกีฬาตลอดจนปรับให้สอดคล้องกับวิทยาศาสตร์การกีฬา วิทยาการเทคโนโลยี ในขณะที่

นาฏกรรมมีเรื่องราว มีองค์ประกอบศิลป์ อาทิ ฉาก เวที แสงสี อุปกรณ์การแสดง เครื่องแต่งกาย บ่งบอกสถานภาพ สถานการณ์ของตัวละครหรือนักแสดง มีทักษะเชิงบูรณาการ คือ การจัดวาง การผสมผสานการทำทางอย่างถูกต้องตามหลักนาฏศาสตร์ การปรุงปรนจริตลีลาผ่านการตีความของอารมณ์ความรู้สึกภายใน (inner) ด้วยท่าทาง การเคลื่อนไหว การเน้นภาวะสำคัญ ด้วยแววตา น้ำเสียง อารมณ์ เพื่อให้เกิดเป็นการสวมวิญญาณตัวละครเพื่อให้เกิดความเชื่อด้วยมนต์สมมติ หรือมายา สื่อสารให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ เข้าใจ เกิดความหลงใหล ความคล้อยตาม รวมถึงอารมณ์ปิติ กล่าวได้ว่า เครื่องชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของนาฏกรรม คือ การส่งพลังส่งความปิติสุขของนักแสดงถึงผู้ชมและผู้ชมตราตรึงใจกับการแสดง ทว่า การกีฬา ผลสัมฤทธิ์ คือ การกระทำได้ถูกต้องสมบูรณ์ตามกฎเกณฑ์ที่ธรรมชาติของเกมส์ การแข่งขันแต่ละชนิด แต่ละประเภทกำหนดและมีกรรมการประเมิน ชีวัดการแข่งขัน

1.2 ความสัมพันธ์เชิงสรีรวิทยา (Physiology) ในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึง หน้าที่ กลไก และกระบวนการควบคุมการทำงานของสรีระ พลังงาน หรือระบบต่าง ๆ ของนักนาฏกรรมและนักกีฬา จากการศึกษาพบว่า ปกติสภาวะแวดล้อมภายในร่างกายเป็นทักษะพื้นฐานหลักสำคัญของนาฏกรรมและกีฬา กระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในร่างกายมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน และยังมีปัจจัยและตัวแปรหลายประการ ในการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานของร่างกายนั้น นอกจากการศึกษาหน้าที่ กลไกการทำงาน และการตอบสนองที่จะเกิดขึ้นเมื่ออวัยวะในระบบใดก็ตามปฏิบัติงาน รวมทั้งศึกษา การเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ยังมีปัจจัยหลายประการที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ ความสัมพันธ์ของอวัยวะนั้นกับอวัยวะอื่นหรือระบบนั้นกับระบบอื่นที่ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะต้องปรับเปลี่ยนการทำงานหรือทำงานชดเชยระบบที่สูญเสียหน้าที่ไป นอกจากนี้ความแตกต่างในวัย เวลา เพศ บุคคล และเชื้อชาติ มีอิทธิพลและทำให้เกิดความแตกต่างในการทำหน้าที่ของร่างกายได้เช่นกัน

หลักสรีระวิทยากับการกีฬาสามารถเชื่อมโยงกันได้ชัดเจน มากกว่านาฏกรรม กล่าวคือ การกีฬานเน้นการควบคุมสภาวะสมดุลในร่างกายและระบบกลไกภายในร่างกายก็เป็นส่วนสำคัญต่อสมรรถนะของนักกีฬา ในขณะที่นักนาฏกรรม หลักสรีระวิทยา เป็นหลักในการแสดงออก หมายถึง ความสามารถในการควบคุมสรีระร่างกายให้สามารถอยู่ในแนวตั้งตรงและการทำให้จุดศูนย์ถ่วงของร่างกาย (Center of gravity) อยู่ภายในฐานรองรับ (Base of support) ไม่ว่านักแสดงจะอยู่ในกิริยาท่าทางใด ๆ เช่น การเดิน การนั่ง การยืน การนอน เป็นต้น ซึ่งการทรงตัวเป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการของนักแสดงที่สะท้อนศักยภาพความแข็งแรงของกล้ามเนื้อในขณะที่ควบคุมการเคลื่อนไหวเพื่อสื่อสารอะไรบางอย่าง (Stillness) ซึ่งลักษณะการทรงตัวทั้งนาฏกรรมและกีฬานั้น มีลักษณะคล้ายกันนั่นคือ “การควบคุมพละกำลังของกล้ามเนื้อ” ทั้งนี้ การกีฬาเป็นการทรงตัวเพื่อแสดงศักยภาพ ประสิทธิภาพ สมรรถนะ หรือความสามารถพิเศษ ความสมบูรณ์ของกระบวนการทำให้เห็นถึงทักษะขั้นสูงสุดของกล้ามเนื้อ ในขณะที่การทรงตัวของนาฏกรรม พบว่า เป็นการหยุดการเคลื่อนไหวของกระบวนการ เพื่อสื่อสารวัตถุประสงค์ของการแสดง ตัวละคร หรือเรื่องราว บ่งบอกสถานการณ์ อารมณ์และพลังภายในของนักแสดง ซึ่งการทรงตัวในนาฏกรรมส่งผลให้เกิดช่วงเวลา อาทิ ช่วงสำแดงจุดสุดยอดของกระบวนการ หรือการแสดงความพิเศษของนักแสดง (High Light/Climax) หรือความสุนทรีย์ของร่างกายผสมผสานอารมณ์ความรู้สึก (Aesthetics)

2. ประวัติและพัฒนาการการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเป็นกิจกรรมที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจากแนวคิดและรูปแบบของกีฬาโอลิมปิกซึ่งเป็นแบบแผนให้การกีฬาในระดับรองลงมา ในอดีตพิธีการของโอลิมปิกโบราณ (776 ปีก่อน ค.ศ. - ค.ศ. 393) จัดขึ้นเพื่อกิจกรรมทางศาสนาและเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองร่วมกันก่อนการแข่งขันกีฬา ต่อมาในยุคของโอลิมปิกสมัยใหม่ (ตั้งแต่ ค.ศ. 1896) ปีแอร์ เดอ คูเบอร์แตง บิดาแห่งโอลิมปิกสมัยใหม่ ได้ตระหนักถึงคุณค่าการเฉลิมฉลองแห่งเกมส์กีฬา และยังคงคาดการณ์ว่ากีฬาที่ศิลปะจะช่วยสร้างบรรยากาศรื่นเริงให้กับคนทั่วโลกได้ จึงได้กำหนดให้งานศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันกีฬา ซึ่งพิธีเปิดการแข่งขันที่มีศิลปะเป็นส่วนหนึ่งมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1912 สต็อกโฮล์มเกมส์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาที่เป็นต้นแบบสำคัญให้กับพิธีเปิดในยุคต่อมา อย่างไรก็ตาม การแข่งขันงานศิลปะได้ถูกยกเลิกไปใน ปี ค.ศ. 1948 ของลอนดอนเกมส์ (Müller, 1996) แต่ยังคงปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของพิธีเปิดเกมส์กีฬาอย่างต่อเนื่อง

พิธีการในการจัดการแข่งขันในขั้นเริ่มแรก คูเบอร์แตงได้เน้นถึงหลักสำคัญ ๆ หลายอย่าง เช่น การปฏิญาณตนของนักกีฬา พิธีประกาศชัยชนะ และการกล่าวเปิดการแข่งขัน เป็นต้น นอกจากนี้ คูเบอร์แตงยังได้คิดแบบอย่างอันเป็นเครื่องหมายทางสติปัญญาและคุณธรรมของการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกด้วยตนเอง เช่น การจุดไฟพระฤกษ์ที่โอลิมเปียเพื่อแสดงการคารวะต่อผู้ให้กำเนิดความคิด การปล่อยนกพิราบซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพเป็นครั้งแรกเพื่อรำลึกถึงการสูญเสียของเพื่อนมนุษย์จากสงครามโลก ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นขั้นตอนสำคัญของพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

พัฒนาการของการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเกมส์สมัยใหม่ จากเดิมมีรูปแบบที่เรียบง่าย เช่น การแสดงขบวนพาเหรดของนักกีฬา การแสดงสาธิตทำยิมนาสติก ต่อมาพิธีเปิดได้พัฒนาขึ้นโดยมีการนำเอาศิลปะกับกีฬารวมเข้าด้วยกัน อาทิ สถาปัตยกรรม การละคร ทำต้นดนตรี การประดับตกแต่ง วรรณกรรม และรวมถึงรายการทางวัฒนธรรมของประเทศเจ้าภาพจัดงาน ซึ่งการนำเอาศิลปะกับกีฬารวมกันทำให้การจัดงานประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ต่อมาพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาถูกจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ขึ้นในทุกการจัดการแข่งขัน โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนที่ซับซ้อนมากขึ้นตามที่เจ้าภาพการจัดการแข่งขันอยากจะทำเสนอทั้ง ดนตรี การแสดง และอะไรก็ตามที่มีความน่าสนใจ นอกจากนี้ พิธีเปิดมีการนำเอาการจัดการแสดงรูปแบบงานบันเทิง (Entertainment) เข้ามามีส่วนร่วมในพิธีเปิดการแข่งขัน ทั้งนี้ พิธีเปิดจำเป็นต้องอยู่ภายใต้แนวปฏิบัติของกฎบัตรโอลิมปิก (Olympic Charter) ซึ่งเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นหลักการ ระเบียบข้อบังคับ และแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกและกระบวนการโอลิมปิก และผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการโอลิมปิกสากล

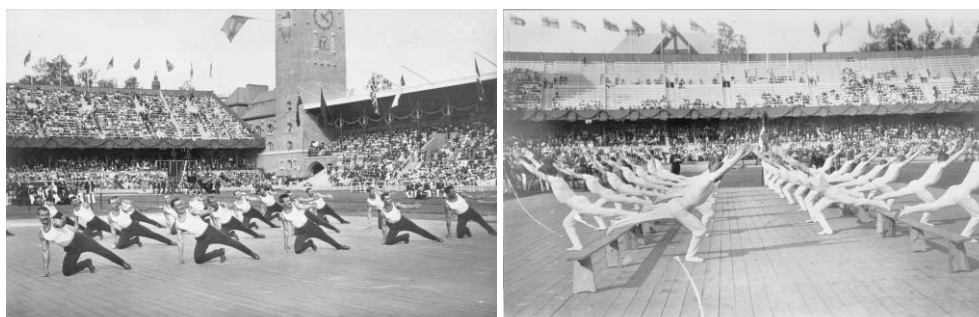
3. แนวคิดและรูปแบบการแสดงสำหรับพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

ในงานวิจัยนี้ “แนวคิด” หมายถึง ความมุ่งหมายหรือเจตนาในแต่ละชุดการแสดงหรือเจตนาของภาพรวมการแสดงซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เทคโนโลยี ฯลฯ ทั้งนี้ แนวคิดที่สัมพันธ์กับปัจจัยดังกล่าวนำไปสู่รูปแบบของการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นสำหรับการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา และ “รูปแบบ” ในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึง สื่อหรือลักษณะการแสดงลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่เลือกนำมาใช้ถ่ายทอดเนื้อหาหรือเจตนาอันเป็นแนวคิดของผู้กำกับการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

สำหรับพัฒนาการด้านแนวคิดและรูปแบบการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1 ระยะเริ่มต้น (ค.ศ.1896 - ค.ศ.1912)

แนวคิดการแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาในระยะเริ่มต้นเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงมาจากแนวคิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกโบราณ คือ citius, altius, fortius เป็นภาษาละตินซึ่งมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า faster, higher, Stronger คือ เร็วกว่า สูงกว่า และแข็งแกร่งที่สุด ซึ่งยังคงให้ความสำคัญกับการกีฬาและศักยภาพของนักกีฬา ดังนั้น รูปแบบของการแสดงพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาจึงมีลักษณะแสดงออกในรูปแบบของขบวนพาเหรดของนักกีฬาที่แสดงถึงความพร้อมเพรียง การแสดงสาธิตท่ามาตรฐานกีฬายิมนาสติก (ภาพที่ 1) โดยปรากฏครั้งแรกในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกครั้งที่ 5 ใน ปี ค.ศ. 1912 นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการเต้นรำในลักษณะชุดสั้น ๆ ไม่มีเรื่องราว กล่าวคือ มีลักษณะเน้นท่าทางการแสดงออกถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย ซึ่งมีรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนและไม่สื่อถึงอัตลักษณ์ของชาติอย่างชัดเจนมากนัก

ภาพที่ 1 การแสดงสาธิตยิมนาสติกในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา ในปี ค.ศ. 1912 สต็อกโฮล์ม (IOC, 2018)

2 ระยะพัฒนา (ค.ศ.1920 - ค.ศ.1976)

แนวคิดการแสดงพิธีเปิดในระยะนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มคุณค่าให้แก่การกีฬา อีกทั้งต้องการนำเสนอวัฒนธรรมร่วมกับการนำเสนอความทันสมัย โดยนำเสนอผ่านรูปแบบทางนาฏกรรมเชิงสัญลักษณ์เข้ามาประกอบการแสดง (ภาพที่ 2) สำหรับรูปแบบการแสดงในระยะนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์และแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ รูปแบบตามชนบและรูปแบบเปลี่ยนไปตามบริบท โดยมีตัวอย่างดังนี้

รูปแบบตามชนบ คือ การแสดงหรือนาฏกรรมที่ปรากฏอย่างสม่าเสมอในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกซึ่งในที่นี้ คือ *ขบวนพาเหรดนักกีฬา* ซึ่งแสดงให้เห็นศักยภาพของนักกีฬาจากทั่วโลก *สัญลักษณ์วงแหวนโอลิมปิก* ที่สะท้อนให้เห็นเป็นสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพและความเสมอภาคระหว่างนักกีฬาทั่วโลก *การปล่อนกพิราบ* อันเป็นเครื่องหมายแห่งสันติภาพและเพื่อรำลึกถึงการสูญเสียของเพื่อนมนุษย์จากสงครามโลก ได้นำเข้ามาในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ในปี ค.ศ.1920 *เปลวเพลิงโอลิมปิก* เป็นเครื่องหมายแห่งความพยายามเป็นเลิศและการต่อสู้เพื่อชัยชนะในเชิงกีฬา ได้นำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีการโอลิมปิกในปี ค.ศ.1928

รูปแบบเปลี่ยนไปตามบริบท คือ การแสดงหรือนาฏกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิด โดยนำเสนอผ่านนาฏกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น นาฏกรรมกับวัฒนธรรม นาฏกรรมกับประวัติศาสตร์ นาฏกรรมกับเทคโนโลยี ฯลฯ

ภาพที่ 2 การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองของบาวาร์เรียนในพิธีเปิด (Amateur Athletic Foundation of Los Angeles, 1978)

3 ระยษณวัตรกรรมบันเทิง (ค.ศ.1980 - ปัจจุบัน)

นวัตรกรรมบันเทิง คือ แนวคิดด้านนาฏกรรมที่มีเจตนาเพื่อสุนทรีย์และเพิ่มความหลากหลายในการนำเสนอ ด้วยการเล่าเรื่องราวเป็นองค์ต่าง ๆ โดยแต่ละองค์อาจเลือกใช้วัตรกรรมเทคโนโลยี รวมทั้งแพชชั่น ทั้งนี้ ระยษณวัตรกรรมบันเทิงมีรูปแบบที่พัฒนามาจากระยะเริ่มต้นและระยะพัฒนา

สำหรับรูปแบบการแสดงจากแนวคิดในช่วงนวัตรกรรมบันเทิงปรากฏรูปแบบการแสดงเชิงปรัชญา ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และความงดงามตามแบบนาฏกรรมแห่งยุคสมัย มีการผสมผสานความหลากหลายทางศิลปะการแสดง อาทิ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีดั้งเดิม ความรุ่งเรืองแห่งสภาวการณปัจจุบัน ความเป็นเลิศทางปัญญาของคนในแต่ละยุคสมัย มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตรกรรม ส่งผลให้การสร้างสรรค์การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเกิดเป็นมาตรฐาน ได้รับการยอมรับสู่การสร้างสรรค์ ยึดถือปฏิบัติตามกันอย่างแพร่หลาย

ภาพที่ 3 การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬานำเสนอรูปแบบนวัตกรรมบันเทิง (ซ้ายบน Kelly Faircloth, 2016; ขวาบน Stephanie Limiti, 2016; ซ้ายล่าง IOC, 2008; ขวาล่าง Yahoo, 2012)

หากวิเคราะห์แนวคิดจากการแสดงพิธีเปิดที่กล่าวไปข้างต้น พบว่า การแสดงพิธีเปิดเหล่านี้ ยังมีแนวคิดย่อยปรากฏอยู่ 4 แนวคิด ได้แก่

3.1 แนวคิดเชิงนโยบายและกลยุทธ์การผลิต เป็นลักษณะของการวางแผนการกำหนดเป้าหมาย และแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เพื่อให้การจัดงานบรรลุผลสำเร็จตามนโยบายที่กำหนดไว้ กล่าวคือ การสร้างสรรค์การแสดงสำหรับพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาจำเป็นต้องยึดถือแนวทางตามนโยบายและกลยุทธ์ของการจัดการแข่งขันที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อส่งผลให้การสร้างสรรค์การแสดงครั้งนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ และเพื่อสื่อให้ผู้ชมรับทราบถึงศักยภาพของผู้จัดสร้างการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาได้อีกประการหนึ่ง

3.2 แนวคิดเชิงเศรษฐกิจ การตลาด และการสื่อสาร เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการมองเห็นประโยชน์สำคัญหลักของนาฏกรรมที่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารไปยังผู้ชม ทั้งนี้ การสร้างสรรค์การแสดงสำหรับพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา พบว่า การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการนำเสนอไปในด้านชาตินิยมและโลกาภิวัตน์สื่อสารผ่านมุมมองของเทคโนโลยีสื่อซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่เจ้าภาพการจัดงาน นำไปสู่การส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจต่อชุมชนหรือเจ้าภาพการจัดการแข่งขัน

3.3 แนวคิดเชิงนวัตกรรมกับการจัดการ เป็นการนำเสนอสิ่งใหม่ หรือนำสิ่งเก่า หมายถึง วัฒนธรรมดั้งเดิมหรือสิ่งที่มาอยู่เดิมผสมผสานกับสิ่งใหม่ เช่น เทคโนโลยี ความทันสมัยต่าง ๆ เกิดเป็นรูปแบบนวัตกรรมการแสดงที่ดูใหม่แปลกตา งดงาม และสร้างความประทับใจแก่ผู้ชม นวัตกรรมจึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความน่าสนใจให้กับการแสดงในพิธีเปิด

3.4 แนวคิดเชิงสร้างสรรค์และการผลิตการแสดง เป็นแนวคิดสำคัญที่ศิลปินหรือผู้กำกับการแสดงได้แสดงความสามารถ ทักษะคิด และกระบวนการในการคิด การผลิตการแสดงคือการกำหนดทิศทางและลำดับความสำคัญของนาฏกรรม สะท้อนจินตนาการของมนุษย์

อภิปรายผล

จากการพิจารณาแนวคิดและรูปแบบการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา แสดงให้เห็นว่าการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา เป็นพลวัตทางด้านนาฏกรรม มีลักษณะของการเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่ง ปรับเปลี่ยนตามสภาพของสังคม วิทยาการเทคโนโลยี สะท้อนค่านิยมของผู้คนในแต่ละยุคสมัย นาฏกรรมในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาเป็นการบูรณาการศาสตร์และศิลป์หลายแขนง เช่น แนวคิดของการแสดงในพิธีเปิดมีอิทธิพลอย่างสูงต่อเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางสังคม การท่องเที่ยว ระบบการศึกษา การแสดงพลังสามานฉันท์และจิตสำนึกร่วมของคนในสังคม เป็นทูตทางศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเครื่องบ่งชี้เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชาติ สะท้อนจิตวิญญาณ ปรัชญา ความสุนทรีย์ นาฏกรรมเป็นเครื่องมือในการหลอมรวมความเป็นหนึ่ง ความรักสามัคคี ความภาคภูมิใจในแผ่นดินเกิด รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาและการจัดกิจกรรมเชิงพาณิชย์ให้เกิดความน่าสนใจต่อมวลมนุษยชาติ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสามารถนำไปเป็นข้อมูลแก่การศึกษารูปแบบศิลปะการแสดง การถอดข้อมูลหรือการวิเคราะห์ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์รูปแบบอื่นได้

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาภาพรวมของการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเกมส์ เพื่อให้เห็นถึงอิทธิพลของการแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬาในระดับสากลที่มีผลต่อการแสดงในพิธีเปิดในสังคมหน่วยย่อย ดังนั้น ควรมีการศึกษาเรื่องของเทคนิคและการใช้สื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา เนื่องจากอิทธิพลของการเสพสื่อในปัจจุบันของมนุษย์มีมากขึ้น ส่งผลต่อการสร้างสรรค์การแสดงในพิธีเปิด หากมีการศึกษาเพิ่มเติม จะเป็นผลดีในการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาบูรณาการกับการสร้างสรรค์การแสดงได้ต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดและการสร้างสรรค์การแสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา โดยได้รับการสนับสนุนการวิจัยภายใต้แผนงานเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนา นักวิจัยรุ่นใหม่ตามทิศทางการยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ประเภทบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2562 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

References

Amateur Athletic Foundation of Los Angeles. (1978). **The Official Report of the Games of the XXist Olympiad Montréal 1976, Volume 1.** Retrieved from <http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/1976/1976v1p2.pdf>

- Carrard, F. (1996). The Olympic Message in Ceremonies, The Vision of the IOC. In MacAloon, J., & Moragas Spà, M. d. (Eds.). **Olympic ceremonies: historical continuity and cultural exchange: International Symposium on Olympic Ceremonies**, Barcelona-Lausanne, Novembre, 1995.
- Chullasapya, D, Air Chef Marshal. (1988). Kīlā'ōlīmpik Kīlāsān'ōlīmpik [Olympic Games]. **Executive Journal**, 7, 2, 17.
- IOC. (2008). **Opening Ceremony-Beijing 2008 Summer Olympic Games**. Retrieved, August 11, 2018, from <https://www.youtube.com/watch?v=JsDY1Ha83M8>
- IOC. (2018). **STOCKHOLM 1912**. Retrieved, August 11, 2018, from <https://www.olympic.org/stockholm-1912>
- Kelly Faircloth. (2016). **Hey, FYI, the 1984 Olympics Opening Ceremony Featured a Dude Flying Around on a Jet Pack**. Retrieved, August 11, 2018, from <https://pictorial.jezebel.com/hey-fyi-the-1984-olympics-opening-ceremony-featured-a-1784843488>.
- Lattipongpun, W. (2010). "The Origins of the Olympic Games' Opening and losing Ceremonies," *Intercultural Communication Studies* XIX: 1 010. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/251572997The_Origins_of_the_Olympic_Games27_Opening_and_Closing_Ceremonies
- Moragas Spa, M. d., Rivenburgh, N. K., & Larson, J. F. (1995). **Television in the Olympics**. London: John Libbey & Company Ltd.
- Müller, N. (1996). **From Athens (1896) to Amsterdam (1928). Definition of Ceremonies Protocol in accordance with Pierre de Coubertin's Ideal**. In MacAloon, J., & Moragas Spà, M. d. (Eds.). *Olympic ceremonies: historical continuity and cultural exchange: International Symposium on Olympic Ceremonies*, Barcelona-Lausanne, Novembre, 1995
- Stephanie Limiti. (2016). **7 Of the Coolest Cities That Have Hosted the Olympics**. Retrieved, August 11, 2018, from <https://classpass.com/blog/2016/08/03/cities-that-have-hosted-the-olympics/>
- Swaddling, J. (2004). **The ancient Olympic Games**. London: The British Museum Press, c2004.
- Yahoo. (2012). **JO: la cérémonie d'ouverture en images**. Retrieved, August 11, 2018, from <https://fr.sports.yahoo.com/photos/jo-la-c%C3%A9r%C3%A9monie-d-ouverture-en-images-slideshow/poppins-photo-1343426601.html>